

Сензорно интегративна дисфункция

Как да разпознаем, разберем и помогнем на децата

Регионален център за подкрепа на процеса на
приобщаващото образование- град Добрич
логопед – сензорен терапевт – Станислава Михова

Представете си концерт, на който синхронът между музикантите в изпълнението не е добър все едно диригентът е забравил как да маха с палката или не знае нотите. Идва ни да си запушим ушите или да напуснем залата. И в двата случая усещаме нетърпение, малко или повече се ядосваме, потропваме с крака или правим едни и същи повтарящи се движения с ръце. С две думи изпитваме дискомфорт и стрес. Думата стрес означава напрежение. То ни натоварва и затруднява и ние го изразяваме чрез поведението си. При всеки човек степента на реагиране е различна – от лек дискомфорт до излизане от равновесие. Все по-често срещаме около нас деца, които ежедневно, дори ежеминутно изпитват подобен стрес. Появата му изглежда неадекватна реакция на ситуацията, в която се намират. Наблюдаваме стереотипни движения и доста често неприемливо или агресивно поведение. Реалността затруднява децата със сензорно-интегративна дисфункция и това ги измъчва. Те непрекъснато се сблъскват с предизвикателства и изненади в ежедневните дейности. Нещата които за нас са много лесни, може дълго време да останат неразбираеми за тях. Причината е, че децата не успяват да обработят по очакван за нас начин информацията, която постъпва по различни сетивни пътища в централната нервна система.

Може би рядко си задаваме въпросите как учим и с помощта на какво. Знаем, че ученето е възприемане и обработване на информация. Може да го сравним с ориентация в някой град – трябва да знаем от къде се влиза в този град, да имаме усет за посока и да сме наясно доколко ни е познат. Нужно е да знаем какво търсим там и по какъв начин да го намерим. След това ще имаме план как ще си свършим работата и откъде да излезем. Като че ли схемата е проста, но веднъж попаднали в този град, може да се натъкнем на преплетени улици, да нямаме карта, хората да говорят на чужд език. Всичко това със сигурност ще ни обърка, може дори и да ни уплаши. Ако сте попадали в подобна ситуация, вероятно сте усетили, че не знаете какво да правите, почувствали сте се безпомощни и объркани. Като следствие от ситуацията поведението ви може да бъде странно.

Подобно объркване изпитват и децата със СИД. Ние получаваме информация за света около нас чрез допир, очите, носа, ушите, устата. На пръв поглед звучи лесно и ясно. Ако преброим входовете на собственото си тяло- ще установим, че те са седем: зрение, обоняние, осезание, усет за вкус, за движение, за докосване, за положение на тялото ни в пространството, за натиск и съпротивление.

Как и кога се появява сензорната интеграция ?

Сензорната интеграция се появява, когато към мозъка ни се подава информация от различни сетива, чрез които виждаме, чуваме, пазим равновесие, опитваме, усещаме миризма, докосваме и се движим в пространството.

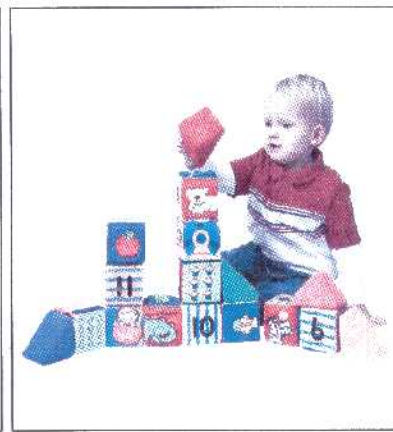
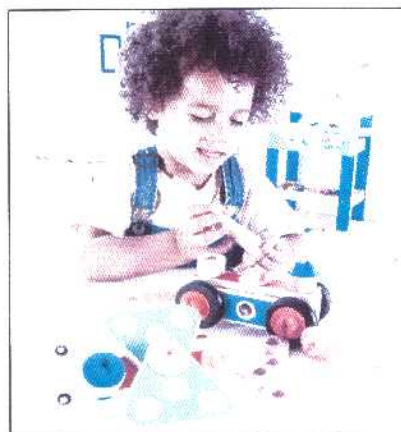
Интеграция на информация от различни сетивни канали

Целия този поток се открива, организира, интерпретира и подрежда в нашия мозък, който работи усилено. Той влиза в ролята на „регулировчик“ или „диригент“ на този трафик, като разпознава и изпраща информация от сензора в правилната посока. Информационните потоци трябва да се организират и подредят както инструменти в оркестъра, така че да можем да използваме миналия си опит да формираме възприятия, да филтрираме нужната информация, тя да се разпредели, складира и накрая да се използва. Тогава можем да кажем, че в главите ни се е складирала правилна сензорна интеграция. Като следствие ние проявяваме приемливо, социално желано поведение.

Точно обратното се случва когато имаме пречки- задръствания, блокирали светофари, „диригент без палка“ – по пътя на сензорната информация и интеграция. Често може да се получи претоварване. Според много изследователи на проблема то изглежда като „задръстване“ при автомобилен трафик в мозъка ни. Д-р Джийн Айрис описва проблема по този начин още през 70-те години на ХХ век. Сензорната информация пристига, но не се насочва към правилния път в мозъка. Информация, която не се изпраща към правилната зона не може да се

организира и да бъде разбрана. Може да се възприеме твърде слабо или силно или да се регистрира и разпознава като объркана смесица от усещания. Това е състоянието когато интеграцията е лоша или проблемна.

Причини за сензорна дисфункция

Пример за проява на проблема в сензорната интеграция в учебна или структурирана ситуация

Защо сензорната интеграция е важна ?

Обикновено децата непрекъснато са в движение и сякаш се напъхват или навират носа си във всичко, за да получат информация за заобикалящата ги среда. Причината е, че всяко дете има естествената потребност да приема информация чрез сетивата си чрез движение, пипане, гледане, усещане, чуване, опитване на вкус и мирис на всичко, до което може да достигне. Децата го правят, защото тази информация е важна „храна“ за техните развиващи се мозъци. През целия период на развитие те имат нужда от тази информация, за да се научат как да реагират на обкръжаващата ги среда. Бебетата имат ограничен опит. Те действат по схемата „проба-грешка“, за да разбират как могат да взаимодействат с обкръжаващия ги свят и как да се развиват и приспособяват успешно в околната среда.

Когато бебето иска играчка която е далеч от обсега му, то използва всички сетива, за да намери начин да я има. Ето една примерна стратегия за справяне :

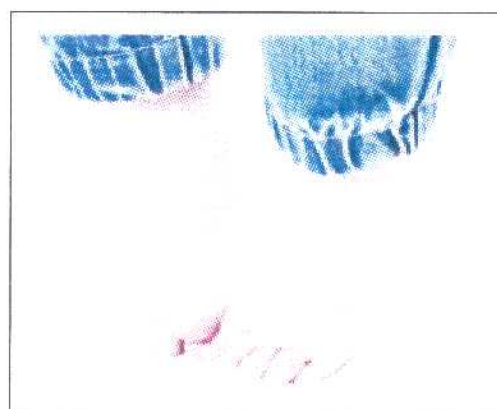
- Виж играчката;
- Визуално „преценява“ разстоянието до нея;
- Усеща и разбира къде са ръцете му спрямо играчката;
- Разбира как трябва да се движат те;
- Усеща скоростта на ръцете си и може да им „каже“ как да се движат към играчката;
- Чувства формата и текстурата на играчката, когато я пипа;
- Усеща натиск, необходима сила, за да се справи с теглото и взимането на играчката;

Често срещани сензорни проблеми

„ Децата със сензорно-интегративна дисфункция (СИД) показват необичайна реакция на докосване и движения.“ (Керал Крановиц)
Има два типа сензитивност - увеличена (хипер) и намалена (хипо), които може да съществуват едновременно.

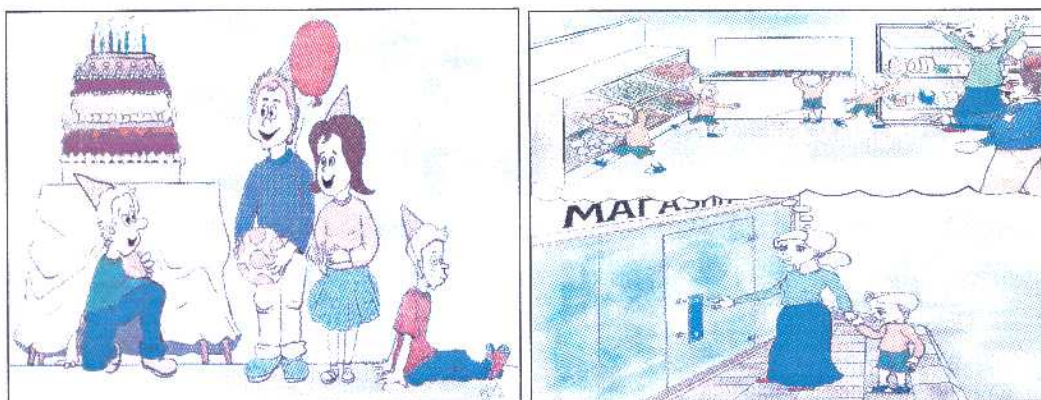
Детето не желае да бъде прегръщано поради особености, свързани с преработка на тактилната система и усета за тялото

Ходене на пръсти : специфична проява в психомоториката при деца с различна чувствителност

Допир

Деца, които са прекалено чувствителни към допир, избягват да докосват и да бъдат докосвани и често ходят на пръсти. Може да странят от общи игри, от физически контакт и околните, да проявяват свръхчувствителност по отношение на допир и потупвания по тялото. Те имат предпочитания към определени материали и подхождат подозрително към етикети, ръбове, дори към чорапите. Тези деца не обичат да докосват непознати текстури и като цяло са предпазливи към нови неща. Може да изпитват дискомфорт към шумна среда. Такива деца избягват много храни, т.е. имат предпочитания към конкретни видове храна. Освен това може да са свръхчувствителни към миризми. От друга страна, децата, които са с потиснати реакции при усет за докосване, се стремят към него. Много често може да искат да докосват и да бъдат докосвани. Може да са непрекъснато омазани пръсти и ръце. Харесва им да си пълнят устата с много храна, говорят високо бълска се в хора или мебели.

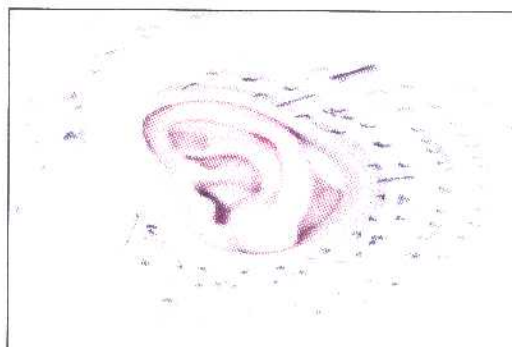
Пример за сензорна свръх стимулация и като следствие свръхактивно поведение

Движение

Ако децата са прекалено чувствителни към движение, стъпалата им не се отделят от земята. Те подминават детските площадки и се съпротивляват, когато трябва да влязат в кола или асансьор, не искат да бъдат вземани и носени на ръце. Ако пък са с понижена чувствителност, им харесва да се люлеят силно и дълго на люлки. Проявяват стремеж към интензивни движения и често избират пози надолу с главата. За околните такива деца са като „навити пружини“ . Може постоянно да са в това състояние на интензивно движение, шумни игри, тряскане, блъскане и изглеждат свръхактивни, агресивни или автоагресивни, понякога дори да хапят и удрят като реакция на насилие. Някои от децата се страхуват от височини и предприемат импулсивни рискови действия. Освен това изпитват удоволствие от силна музика и различни шумове и не на последно място – сами си създават шумове. Много деца проявяват свръхреакция при дразнения – например запушват си ушите или стискат нос при силни миризми. Децата с понижена чувствителност вероятно повече от останалите харесват силно подправена храна, шумове или звуци. Някои деца стоят отделно от другите и са прекалено вгълбени в игри с предмети, които редят, движат през очите си, издават специфичен шум, докато играят с тях и сякаш „подслушват“ с едното ухо на пода. Важно е да помним, че не всички деца, реагиращи по този начин на миризми и шумове, имат сензорно-интегративна дисфункция.

При децата със сензорно-интегративна дисфункция ключови са необичайните реакции на допир и движение. За да разберем какво се случва с тях, най-важно е да разберем защо се случва „задръстването“ и къде е основния регулировчик на информацията, която постъпва. Ушите ни са нашият най-важен регулировчик. Те изпълняват две функции – да чуваме (слушаме) и да пазим равновесие.

Слухът е основният регулировчик, който подрежда хаоса на звуците в подредени сигнали, които мозъкът ни разпознава и използва и заедно с това ни помага да пазим равновесие

Проблеми с регулацията или модулацията на сензорните стимули

Когато децата имат повишена или свръхреакция при усещания, те може да са „сензорно защитени“. Те са нащрек и винаги бдителни, за да се защитят от истински или въображаеми опасности и един плашещ и объркващ свят. Когато са хипореагиращи, не се защитават достатъчно и е по-вероятно да имат проблеми със своето представяне или поведението им да ни се струва неприемливо.

Трудности при обработката на сензорна информация

Дете с такъв проблем може да има или да няма модулационните проблеми, описани горе. Централната нервна система е неефективна при интегрирането, тълкуването, анализа, свързването и като цяло възползването от сензорната информация. Например ако учителят каже „Вземи си молива“, детето ще си извади линията, въпреки че много пъти са му давани моливи. За дете с подобно затруднение всеки път е като първи път. Резултата от този проблем на обработката на информация е като диспраксия – неспособност да се следва последователност от действия, които са нужни, за да се осъществи нещо, което детето иска да направи, например да потегли с велосипед, да изкачи стълба или да отговори на въпрос.

Най-голямото предизвикателство, пред което са изправени децата със сензорно-интегративна дисфункция, е пренасянето на усвоеното знание или умение в нова, различна обстановка.

Симптоми на сензорно-интегративни нарушения и кога трябва да се мисли за терапия

- Чести „сцени“ и раздразнителност;
- Малък обем на паметта;
- Стеснен обхват на вниманието;
- Непредсказуеми емоционални изблици;
- Проблем при хранене, свързани с преглъщане от различен тип консистенции;
- Несвързано учене, характеризиращо се със затруднения при обобщаване на информация, факти, пренос в други ситуации;
- Липса на желание за изследване на околната среда;
- Затруднени социални и комуникативни умения;
- Лошо равновесие и баланс, непохватност;
- Затруднена последователност от движения (например трудности при хващане и ритане на топка, при каране на колело, при вързване на обувки);
- Недостатъчна или прекалено силна реакция на усещания от различен тип повърхности или текстура (например определени платове ги дразнят);
- Трудно остават с фокусирано внимание или спокойни;
- Дискомфорт когато ги прегръщат;
- Самонараняващо поведение;
- Самостимулация – блъскат се в други деца, груба игра;
- Проговарят късно;
- Не обичат да се къпят, да си мият лицето, да ги решат и подстригват, да има режат ноктите;
- Носят със себе си плюшена играчка и трудно се разделят с нея;
- Подреждат играчките без вариации, например в права линия;
- Нарушена последователност на движенията (например затрудняват се при нанизване на мъниста, при каране на колело, при редене на пъзели);
- Затруднена фина моторика и графични умения;
- Ниска чувствителност към болка;

Какво да направим

- Бъдете наблюдателни! За нетипични поведения на детето с което работите или подкрепяте. Внимавайте за нетипична реакция на сетивни стимули – наблюдават ли се често, с каква интензивност и продължителност .
- Задайте си въпроса кога се случва това, къде, кой е замесен, какво точно се е случило или казало детето, как е реагирало и отговорило.
- След като отбелязвате поведението и реакциите известно време, може да получите възможност да прозрете модела и да намерите отговор на по-сложни въпроси „Защо се случи това“? .
- Намерете тепаревт с умения и право на предоставя терапия за сензорна интеграция. Следвайте препоръките му.
- Оценката и терапията трябва да започнат възможно най-рано, тъй като детските мозъци са все още в процес на развитие и поради това са по-лесни за организиране и подобряване.
- Потърсете повече специализирана информация в книги или интернет.
- Говорете с други родители или учители, имали или имащи подобни проблеми.

